

Povzetek

Zdaj je čas, da stopimo na luno

Evropska unija mora pospešiti ukrepanje in prevzeti pobudo pri preoblikovanju v trajnostnost

Poročilo civilne družbe o spremljanju ciljev trajnostnega razvoja

O poročilu

EU in njene države članice so bile gonilna sila pri pogajanjih ter sprejetju Agende 2030 in ciljev trajnostnega razvoja. Za uresničitev ciljev doma in po svetu mora zdaj EU prevzeti vodilno vlogo. EU je pristojna za sprejemanje ustreznih zakonov, usmerjenih v preobrazbo, in upravlja sredstva, potrebna za spodbujanje prehoda k trajnostnosti. Predsednica Komisije Ursula von der Leyen je evropski zeleni dogovor, ki ga je pripravila za reševanje številnih trajnostnih izzivov, označila za evropski „pristanek na Luni“. Zdaj je čas, da EU stopi na luno in vodi z zgledom.

EU, ki se ponaša s svojimi temeljnimi vrednotami na področju človekovih pravic, svoboščin, demokracije, enakosti in vladavine prava, se lahko pohvali z mnogimi pozitivnimi dosežki: čistejše reke in boljše ravnanje z odpadki, manj kemičnega onesnaževanja, večja socialna zaščita in pravice potrošnikov, kakovostno izobraževanje ter prosto gibanje ljudi na schengenskem območju, če naštejemo le nekaj primerov.

Vendar pa EU še ni izpolnila svojega cilja, da prevzame vodilno vlogo na področju Agende 2030 in ciljev trajnostnega razvoja. Če bi vsi na svetu živeli kot povprečen Evropejec, bi potrebovali 2,6 planeta, da bi lahko zadovoljili svoje potrebe po naravnih virih. Naš gospodarski sistem, ki ga zaznamuje izkoriščanje delovne sile in izčrpavanje virov, prekomerna potrošnja in odpadki, ni trajnosten. Na svetovni ravni in v večini držav članic je poglobil neenakosti in socialno izključenost, prav tako pa bo ogrozil možnosti prihodnjih generacij za zadovoljevanje njihovih potreb.

Kazalniki, ki jih EU uporablja za spremljanje ciljev trajnostnega razvoja in poročanje o njih, prikazujejo preveč pozitivno sliko. Letno poročilo Eurostata o ciljih trajnostnega razvoja pozdravlja že najmanjši napredek, a ne upošteva perečih izzivov, kot so svetovni ekološki odtis, brezdomstvo in kršitve človekovih pravic v evropskih dobavnih verigah. Poročilo ne obravnava, katere politike spodbujajo trajnostnost in katere jo spodkopavajo ter katera sredstva podpirajo prehod k trajnostnosti in katera ga onemogočajo. Evropska komisija ne spodbuja javne razprave o svojih ugotovitvah iz poročila

o ciljih trajnostnega razvoja in o ukrepih, ki bi bili potrebni za pospešitev ukrepanja. Pri spremljanju ciljev trajnostnega razvoja EU ni prostora za civilno družbo.

Zato je civilna družba za EU pripravila to poročilo o spremljanju ciljev trajnostnega razvoja.

Vseevropsko, medresorsko zavezništvo civilne družbe SDG Watch Europe je združilo svoje člane s področij razvoja, okolja, socialnih in človekovih pravic ter iz drugih sektorjev, da prispevajo svoje strokovno znanje in izkušnje ter pozovejo EU, naj prevzame odgovornost za izvajanje Agende 2030 in ciljev trajnostnega razvoja.

Poročilo pojasni, zakaj poročanje EU o ciljih trajnostnega razvoja ustvarja iluzijo trajnostnosti, in predstavi konkretne predloge o tem, kako naj smiselno spremljanje postane še bolj trdna podlaga za politiko, usmerjeno v preobrazbo.

Naša plat zgodbe o trajnostnosti v EU je bolj zaskrbljujoča. V svojem poročilu opozarjamo na resne pomanjkljivosti, ki smo jih ponazorili s 17 posameznimi zgodbami. Prav tako smo v poročilu predstavili svojo vizijo o resnično trajnostni Evropi. Pokazali smo, kaj vse lahko dosežemo do leta 2030, če začnemo že zdaj ustrezno ukrepati in se pri tem opiramo na Manifest za trajnostno Evropo za njene državljane, ki ga je civilna družba objavila za evropske volitve 2019. Ponujamo 17 rešitev, resnične primere naprednih politik, inovativnih pobud in zares trajnostnih poslovnih modelov. Te ideje o trajnostni Evropi ljudem dajejo upanje in navdih za ukrepanje – potrebujemo le še napreden politični okvir, ki bi te ideje podprl in nadgradil.

Želimo se zahvaliti vsem članom in partnerjem zavezništva SDG Watch Europe, ki so prispevali svoje znanje in modrosti k pripravi tega poročila ter delili svojo vizijo trajnostne Evrope za njene državljane.

Patrizia Heidegger
Evropski urad za okolje

Članica usmerjevalne skupine zavezništva SDG Watch Europe

Povzetek

Kakšen napredek je dosegla Evropska unija pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja in Agende 2030 od njihovega sprejetja pred petimi leti 25. septembra 2015? Junija 2020 je bila objavljena zadnja izdaja poročila Eurostata o spremljanju ciljev trajnostnega razvoja,¹ ki poroča o uspešnem napredku s pozitivnimi trendi pri 14 od skupno 17 ciljev trajnostnega razvoja. O negativnem trendu poroča le pri cilju trajnostnega razvoja 5 (enakost spolov). Čeprav poročilo ne zanika, da se soočamo z izzivi, je njegovo splošno sporočilo, da je EU na dobri poti pri doseganju trajnostnosti do leta 2030. **Trditev, da se EU hitro približuje trajnostnosti, je v precejšnji meri iluzija.**

To poročilo preuči, kako EU meri napredek pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja. Eurostat vsako leto objavi poročilo o spremljanju ciljev trajnostnega razvoja, ki temelji na naboru 100 kazalnikov ciljev trajnostnega razvoja. Izbira kazalnikov morda zveni kot zelo tehnična zadeva, vendar lahko samo z uporabo ustreznih kazalnikov izmerimo to, kar je resnično pomembno. Ta izbira je zelo politična in odraža zastavljene prednostne naloge.

Katera so najpomembnejša vprašanja, ki jih je treba obravnavati pri merjenju stopnje trajnostnosti? In česa ne merimo? **Sedanji nabor kazalnikov EU ne upošteva nekaterih ključnih trajnostnih izzivov.** Primer: cilji trajnostnega razvoja pozivajo k dostojnemu delu ter trajnostni potrošnji in proizvodnji. Vendar pa ni nobenega kazalnika, ki bi preverjal trajnostnost v globalnih dobavnih verigah EU ter kršitve človekovih pravic in pravic delavcev oziroma negativne vplive teh verig na okolje. Sistem EU za spremljanja ciljev trajnostnega razvoja prav tako ne sledi celotni porabi materiala v okviru naših dobavnih verig. Izkoriščanje delavcev in naravnih virov je v celoti neevidentirano. Enako velja za vse druge negativne učinke prelivanja, ki jih imajo naše evropske politike in prakse na preostanek sveta, vse od izvoza orožja do davčnih utaj, ki se merijo v milijardah.

Poleg obvarovanja planeta pred uničenjem je namen Agende 2030 tudi izkoreninjenje revščine in zmanjševanje neenakosti. **Sistem EU za spremljanje ciljev trajnostnega razvoja ne obravnava nekaterih najskrajnejših oblik revščine in neenakosti v EU.** Brezdomstvo se povečuje v vseh državah članicah razen ene, vendar ga ne spremljamo. Noben kazalnik ne meri diskriminacije in neenakosti, povezanih z etnično pripadnostjo, raso, vero, starostjo ali spolno usmerjenostjo. **Izključenost posameznih skupin ostaja skrita za povprečnimi vrednostmi, ki veljajo za celotno prebivalstvo:** samo 2,3 % vseh evropskih gospodinjstev nima dostopa do osnovnih sanitarnih prostorov, vendar več kot polovica Romov v EU v svojih domovih nima dostopa do pitne vode.

Druge večje trajnostne izzive sicer spremljamo, vendar na način, ki ustvarja iluzijo trajnostnosti. Še en primer: Eurostat pri novih osebnih avtomobilih preverja povprečne emisije CO₂, ki zaradi učinkovitejše porabe goriva upadajo. Kazalnik pa ne razkrije, da je v istem časovnem obdobju število osebnih avtomobilov naraslo. Emisije CO₂ iz osebnih avtomobilov zdaj predstavljajo več kot 60 % vseh emisij CO₂ v cestnem prometu. Kazalnik ne meri, ali gre za dejansko zmanjševanje emisij, zato verjamemo, da učinkovitejši avtomobili odpravljajo težavo.

Razprava o kazalnikih ciljev trajnostnega razvoja zaradi svoje politične narave ne sme biti prepuščena zgolj tehničnim strokovnjakom in politikom. **Izbira kazalnikov mora biti ključen element participativnega, vključujočega in preglednega postopka spremljanja ciljev trajnostnega razvoja in poročanja o njih, pri čemer je treba civilni družbi zagotoviti aktivno vlogo in s tem zagotoviti vključitev vseh politično najustrežnejših kazalnikov.** To poročilo ne podaja končnega odgovora na vprašanje o tem, kateri kazalniki so najustrežnejši, temveč predlaga merila za določanje ustreznosti kazalnikov.

Smiselni kazalniki ciljev trajnostnega razvoja:

- se osredotočajo na vprašanja, pri katerih se soočamo z največjimi trajnostnimi izzivi (in ne na lahke zmage);
- pozornost namenjajo težavam, ki vplivajo na veliko ljudi znotraj in zunaj EU;
- merijo negativni vpliv EU na skupne globalne dobrine ter spremljajo, kako negativni učinki prelivanja evropskih politik in praks ter njihovi zunanji učinki vplivajo na svet;
- so veljavni, kar pomeni, da lahko dejansko izmerijo tisto, čemur so namenjeni (in ne ustvarjajo iluzije trajnosti);
- so specifični in časovno omejeni, s tem ko so povezani s cilji celotne EU (in ne poskušajo meriti napredka brez jasno določenih ciljev);
- uporabljajo razčlenjene podatke za spremljanje napredka v različnih delih družbe in s tem zagotavljajo, da ni nihče zapostavljen v sprejetih odzivih politike;
- so izbrani in pregledani tako, da pri tem resno sodelujeta civilna družba in raziskovalna skupnost;
- morajo biti pridobljeni tudi iz virov, ki niso statistični uradi, če lahko podatki, ki jih zagotovijo civilna družba in raziskave, zapolnijo pomembne vrzeli pri spremljanju ciljev trajnostnega razvoja.

Sedanji sistem EU za spremljanje ciljev trajnostnega razvoja in poročanje o njih ne ustreza namenu.

Poleg boljših kazalnikov je treba oblikovati tudi bolj smiseln postopek, s katerim bi ustvarili trdno podlago za napredne politike, ki bi lahko zagotovile napredek pri doseganju ciljev in od nosilcev odločanja zahtevale odgovornost. Splošno pomanjkanje vodstva pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja na najvišji politični ravni ovira usklajevanje politik na področju ciljev trajnostnega razvoja, med drugim pa spodkopava učinkovito spremljanje. Ker krovna strategija trajnostnega razvoja za EU ne obstaja, prihaja do pomanjkanja konkretnih ciljev za poročanje o napredku. Ni strukturnega vključevanja civilne družbe ali drugih ključnih deležnikov, kot je Evropski parlament, ki bi omogočilo kritično razpravo o naši stopnji trajnosti.

Poročilo zagovarja stališče, da mora EU vzpostaviti postopek spremljanja ciljev trajnostnega razvoja, ki bo vključujoč, participativen in pregleden ter bo ustrezal vsem. To vključuje:

- oblikovanje okvira za izvajanje ciljev trajnostnega razvoja v EU z novo, **krovno strategijo trajnostnega razvoja**, ki vključuje **jasne, izmerljive in časovno omejene cilje za celotno EU za poročanje o vseh ciljih trajnostnega razvoja**, njihovo izvajanje pa bi nadzorovali na najvišji politični ravni;
- oblikovanje **mehanizmov za resno vključevanje deležnikov** prek novega svetovalnega organa, „**foruma o ciljih trajnostnega razvoja**“, ki bo imel pomembno vlogo v celotnem postopku spremljanja ciljev trajnostnega razvoja in poročanja o njih ter zlasti pri izbiri in pregledu kazalnikov, podatkov in nenehnem izboljševanju metode za ocenjevanje;
- postavljanje **ciljev trajnostnega razvoja v središče cikla evropskega semestra s petimi do desetimi glavnimi kazalniki**, ki bi obravnavali glavne trajnostne izzive EU in zagotovili jasno vlogo civilne družbe v državah članicah, s katero bi prispevala k ciklu evropskega semestra;
- vzpostavitev **letnega in večletnega cikla spremljanja ciljev trajnostnega razvoja in poročanja o njih** z jasnimi vlogami evropskih institucij, zlasti Evropskega parlamenta, novega foruma o ciljih trajnostnega razvoja in širše civilne družbe, vključno z rednimi **prostovoljnimi regionalnimi pregledi**, ki bi jih Evropska komisija v sodelovanju z evropsko civilno družbo predstavila na Političnem forumu na visoki ravni ZN za trajnostni razvoj.

Potrebujemo ustrezne kazalnike napredka in smiseln sistem za spremljanje ciljev trajnostnega razvoja, da bi lahko v času, ko je uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja ogroženo, pospešili ukrepanje na tem področju. **Tako kot rentgenski posnetek, ki razkrije bolezen, je pandemija COVID-19 izpostavila hude posledice obstoječih socialno-ekonomskih, državljanskih in okoljskih neenakosti, vključno s trojno okoljsko krizo, ki zajema uničevalne vplive na podnebje, izgubo biotske raznovrstnosti in onesnaževanje v nacionalnih državah v vseh regijah sveta.** Pandemija in takojšnji ukrepi, sprejeti kot odziv na pandemijo, povečujejo obstoječe neenakosti v EU. Družbeni in gospodarski izpad najbolj prizadene najranljivejše: ženske, mlade, starejše, invalide in begunce.

Pandemija je poziv k spremembam. Potreben je odločen odziv na velike neenakosti, ki obstajajo v EU in drugod, s politikami, ki se osredotočajo na močno socialno zaščito, trden zdravstveni sistem in odporno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika za splošno gospodarsko blaginjo. Prav tako potrebujemo ambiciozne politike za spopadanje s podnebno krizo, krizo biotske raznovrstnosti in krizo onesnaževanja, s čimer bi zagotovili zdravo okolje in planet. EU mora vlagati v dobrobit vseh ljudi, v vseh življenjskih obdobjih in v vsej njihovi raznolikosti, potrebno pa je tudi pristno svetovno partnerstvo za trajnostni razvoj. Danes vedno več ljudi obravnava boj proti neenakostim in podnebnim spremembam kot nujno prednostno nalogo, skupaj s prerazporejanjem bogastva in univerzalnim temeljnim dohodkom, zmanjšanjem korporativne moči, večjimi pravicami delavcev, deprivatizacijo strateških podjetij in končanjem varčevalnih ukrepov. Na podlagi raziskave, izvedene v več državah, je bilo ugotovljeno, da mnoge vlade začenjajo razmišljati o odločnejših politikah, kot so univerzalni temeljni dohodek, moratorij na dolgove in najemnine, pogojevanje pomoči podjetjem, znanstveno utemeljeni podnebni ukrepi ter davki na premoženje ali solidarnostni davki. Ljudje v EU in po vsem svetu želijo takojšnje spremembe.

Zavezništvo SDG Watch Europe je na EU naslovido 10 ključnih zahtev za okrepanje gospodarstva in za zagotovitev ambicioznega izvajanja ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030:

- Težava je v našem sistemu – potrebujemo spremembo paradigme.
- Cilji trajnostnega razvoja in Pariški sporazum morajo postati smernice za reševanje krize.
- Okrepiti je treba sistem socialne zaščite in ga narediti dostopnega za vse.
- Socialno in ekološko trajnostnemu gospodarskemu sistemu je treba utreti pot s prenovljenimi, zelenimi proračuni.
- Oživitve gospodarstva je treba povezati z jasnimi pogoji ter preprečiti davčne oaze in finančno pomoč za onesnaževalce.
- Uvesti je treba takojšen odpis dolgov in prekiniti nepravilne ukrepe varčevanja.
- Spopasti se je treba tudi z vsemi drugimi krizami.
- Zaščititi je treba naše demokracije ter človekove in državljanske pravice.
- Zagotoviti je treba preglednost političnih odločitev v zvezi s COVID-19 in širše ter poskrbeti za popolno vključitev in sodelovanje civilne družbe.
- Predstaviti je treba v preobrazbo usmerjene ukrepe na svetovni ravni za boj proti revščini in lakoti.

² Cilji trajnostnega razvoja delujejo v korist vseh ljudi, ne glede na njihov pravni status. Ko uporabljamo izraz državljan, ga razumemo v njegovem širšem pomenu „prebivalec“.

V sodelovanju:

solidar

V poročilu je pri obravnavanju posameznih 17 ciljev trajnostnega razvoja izpostavljenih nekaj največjih trajnostnih izzivov, s katerimi se spopada EU. Ponazorjeni so **v 17 pričevarjih 17 ljudi, ki se odzivajo na trajnostne izzive:** izkoriščani delavci, ki Evropi zagotavljajo izdelke in storitve, ter ljudje, ki trpijo zaradi uničevanja okolja in pomanjkanja odločnih političnih odzivov na današnje izzive. Njihove zgodbe kažejo, da so cilji trajnostnega razvoja prepleteni na najrazličnejše načine: kako je trajnostno kmetijstvo povezano z enakostjo spolov in dostojnim delom; kako je ohranjanje miru povezano z našimi gospodarskimi dejavnostmi ter kako inovacije in infrastruktura vplivajo na dostop do izobraževanja.

Rešitve za trajnostne izzive so nam na voljo. Potrebujemo le močno politično podporo, regulativni okvir, v skladu s katerim bodo trajnostne rešitve postale standardne, in večjo finančno podporo. Predstavljamo **svojo vizijo, ki temelji na Manifestu za trajnostno Evropo za njene državljane.**² Na podlagi dela naših članov in po zgledu nemške participativne pobude 2030Watch predlagamo tudi, kako izboljšati kazalnike za posamezne cilje trajnostnega razvoja. **K ukrepanju spodbuja 17 zglednih rešitev, ki so usmerjene v vključevanje vseh zapostavljenih in v pristno spoštovanje okoljskih omejitev našega planeta:**

- pogumne pobude in projekti pod vodstvom skupnosti, ki temeljijo na načelih trajnostnosti;
- inovativne in odločne politike, ki stremijo k spremembi našega načina življenja;
- resnično trajnostni poslovni modeli, ki omogočajo gospodarski prehod;
- modeli upravljanja, ki civilni družbi zagotavljajo nezanemarljivo vlogo.

Zdaj ima EU priložnost, da stopi na luno.

Zdaj je čas za ukrepanje.

Celotno poročilo je na voljo tukaj:
<https://www.sdgwatcheurope.org/report-time-moon/>

Stališča, izražena v različnih poglavjih, so izključna odgovornost avtorjev besedila.

Ta dokument je bil pripravljen s finančno pomočjo Evropske unije. Za vsebino te publikacije je odgovoren izključno projekt „Make Europe Sustainable For All“ („Naredimo Evropo trajnostno za vse“) in ne odraža uradnega mnenja Evropske unije.